

*Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες,
σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε
30 διδακτικές ώρες ανά τάξη*

Νεοελληνική Γλώσσα

Β΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Η Τέχνη στον πόλεμο»

ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΜΗΤΕΛΟΥΔΗΣ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. *Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας δευτεροβάθμιας: Δημήτρης Κουτσογιάννης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Η Τέχνη στον πόλεμο

Δημιουργός

Πανταζής Μητελούδης

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

Τάξη

Β΄ Λυκείου

Χρονολογία

Αύγουστος 2013

Διδακτική/θεματική ενότητα

Παρουσίαση–Κριτική

Θέματα για συζήτηση και έκφραση–έκθεση σχετικά με την τέχνη και την κριτική έργου τέχνης.

Παρουσίαση και κριτική άλλων μορφών τέχνης.

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

6 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής,

II. Εικονικός χώρος: ομάδα στο Facebook ή Wiki.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Τόσο ο καθηγητής, όσο και οι μαθητές θα πρέπει να είναι αρκετά εξοικειωμένοι με τις διαδικασίες της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας, γιατί στο συγκεκριμένο σενάριο δεν προβλέπεται αναλυτική περιγραφή των διαδικασιών συγκρότησης και διαχείρισης των ομάδων. Καλό θα είναι, επίσης, ο διδάσκων να έχει εμπειρία στην αξιοποίηση της τέχνης –καλλιτεχνικών έργων– στη διδασκαλία (βλ. Μέγα 2011).

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

—

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

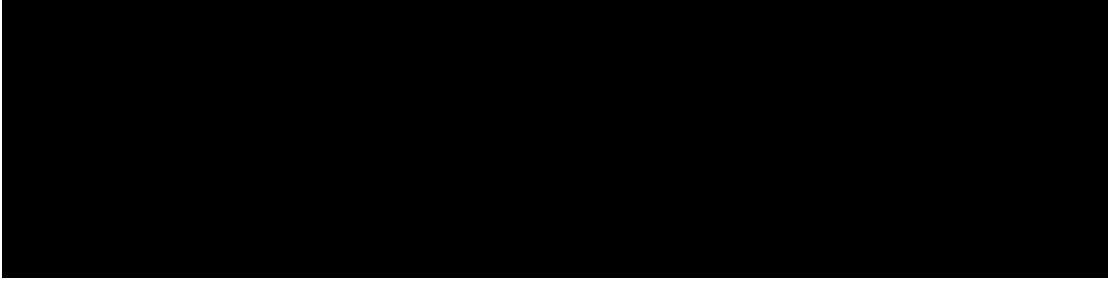
Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση στοχεύει: α) Στην προσέγγιση της τέχνης από μια «διαφορετική σκοπιά» διερευνώντας τη σημασία και τη λειτουργία της τέχνης σε περιόδους μεγάλων ανθρωπιστικών κρίσεων, όπως είναι ο πόλεμος. Ως παράδειγμα παίρνουμε τον πόλεμο στη Βοσνία και την καλλιτεχνική παραγωγή κατά τη διάρκεια της πολιορκίας του Σαράγιεβο (1992-1995). β) Στη διδασκαλία/προσέγγιση κειμένων και ειδών λόγου και καλλιτεχνικών έργων που προέρχονται από διαφορετικές πηγές και ποικίλα τεχνολογικά μέσα. Για τον σκοπό αυτό επιλέχθηκαν ένα βίντεο-ντοκιμαντέρ για τη διοργάνωση έκθεσης έργων τέχνης και θεατρικής παράστασης στο πολιορκημένο Σαράγιεβο, ένα ελληνικό rock τραγούδι για το πολιορκημένο Σαράγιεβο και κάποια κείμενα. γ) Ιδιαίτερα στην παραγωγή λόγου από τους μαθητές, και πιο συγκεκριμένα στην παραγωγή προφορικού λόγου, παραγωγή γραπτού προσωπικού αλλά και «δοκιμιακού» λόγου και στην παραγωγή πολυτροπικών κειμένων.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η επιλογή του θέματος βασίστηκε στην προσέγγιση σύμφωνα με την οποία η διδασκαλία της γλώσσας σχετίζεται άμεσα και ενσωματώνει θέματα που απασχολούν σοβαρά μια κοινωνία –και κάποια, ίσως κάθε κοινωνία– που προκύπτουν από την καθημερινή πραγματικότητα και είναι σημαντικά για την πραγματικότητα των μαθητών, θέματα που έχουν ιδιαίτερη αξιακή βαρύτητα. Θεωρούμε ότι η διερεύνηση της λειτουργίας της τέχνης σε περιόδους μεγάλων ανθρωπιστικών κρίσεων, όπως είναι ο πόλεμος, είναι ένα τέτοιο θέμα.

Στη συγκεκριμένη διδακτική πρόταση επιχειρείται να αξιοποιηθεί η αισθητική εμπειρία στη διδασκαλία της γλώσσας. Θεωρούμε ότι η Τέχνη, πέρα από τη δική της αναμφισβήτητη θέση που πρέπει να έχει στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών, αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο στη διδασκαλία των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων (Γλώσσα, Ιστορία, Φυσική, Μαθηματικά κ.ο.κ.). «Τα έργα τέχνης είναι ένας πολύτιμος θησαυρός που μπορεί να αξιοποιηθεί στην εκπαιδευτική πράξη υπηρετώντας ένα ευρύ φάσμα στόχων. Κυρίως καλλιεργούν τον στοχασμό, τη δημιουργικότητα, την αυτογνωσία, την επικοινωνία των ιδεών, την κατανόηση της διαφορετικότητας και τη γνωστική ανάπτυξη. Με αυτή την έννοια η παρατήρηση έργων τέχνης συμβάλλει θετικά στη διεργασία της μάθησης. Οι μαθητές που παρατηρούν έργα τέχνης, σύμφωνα με τους θεωρητικούς, αλλά και όσους εκπαιδευτικούς έχουν δοκιμάσει στην πράξη διδακτικές προσεγγίσεις που εμπλέκουν την παρατήρηση έργων τέχνης, κερδίζουν πολλαπλά. Κυρίως αναπτύσσονται ολιστικά (γνωστικά, συναισθηματικά, αισθητικά, στοχαστικά). Αυτή η ολιστική ανάπτυξη τείνει σε μια βαθύτερη αντίληψη και κατανόηση όχι μόνο του εαυτού μας, αλλά και της πραγματικότητας που μας περιβάλλει. Με τον τρόπο αυτό ο μαθητής έχει πιθανότητες να παίξει αργότερα αποτελεσματικά τον ρόλο του ενεργού συνειδητοποιημένου πολίτη» (Μέγα 2011). Βέβαια, προϋπόθεση για όλα τα

παραπάνω είναι τα έργα τέχνης που προτείνονται να μπορούν οι μαθητές να τα προσεγγίσουν βιωματικά και να παράγουν τα δικά τους νοήματα.

Επιπλέον, η επιλογή των κειμένων και γενικότερα του υλικού που θα χρησιμοποιήσουμε στη διδασκαλία μας είναι ένας άλλος σημαντικός παράγοντας. Θεωρούμε ότι η επιλογή πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτική και πάντα σε συνάρτηση με τους επιδιωκόμενους στόχους, να περιλαμβάνει πολλά και διαφορετικά είδη κειμένων και άλλα είδη λόγου που οι μαθητές συναντούν τόσο στην ακαδημαϊκή, όσο και στην καθημερινή τους πραγματικότητα. Η αποκωδικοποίηση όλων αυτών των διαφορετικών μηνυμάτων και η παραγωγή νοήματος από όλα αυτά τα μέσα και τις πηγές με τα οποία έρχονται ή καλούνται να έρθουν σε αλληλεπίδραση είναι το ζητούμενο.

Τέλος, η παραγωγή λόγου είναι ίσως ένα «τελικό» ζητούμενο. Οι μαθητές μαθαίνουν να παράγουν λόγο δικό τους σε ποικίλα επικοινωνιακά πλαίσια και διαφορετικών επιπέδων δυσκολίας, έως ότου κατακτήσουν τη λεγόμενη «τυπική» σκέψη και αντίστοιχα τον πιο περίπλοκο «δοκιμακό» λόγο. Θεωρούμε όμως ότι αυτό δεν είναι αυτοσκοπός αλλά ένα στάδιο στην κατάκτηση της γλώσσας που προϋποθέτει τον βιωματικό λόγο, την προσωπική παραγωγή νοήματος και ιδεολογίας. Προς αυτή την κατεύθυνση συνεπικουρούν και οι βιωματικές και ομαδοσυνεργατικές προσεγγίσεις στις μεθόδους και μορφές της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Η επιλογή της συγκεκριμένης θεματικής αποσκοπεί να οδηγήσει τους μαθητές στη διατύπωση προβληματισμών και συμπερασμάτων για τη λειτουργία και τη σημασία της τέχνης γενικότερα, αφού πραγματευτούν το θέμα—πρόκληση για τη λειτουργία της τέχνης σε περιόδους μεγάλων ανθρωπιστικών κρίσεων, όπως είναι ο πόλεμος.

Οι μαθητές καλούνται:

- Να αντλήσουν πληροφορίες και να παράγουν νοήματα από διαφορετικές πηγές και από τα ίδια τα καλλιτεχνικά δημιουργήματα.
- Να αποκωδικοποιήσουν μηνύματα, ιδεολογίες, αξίες από το προς πραγμάτευση υλικό.
- Να εξαγάγουν και να διατυπώσουν προφορικά και γραπτά τα δικά τους συμπεράσματα που θα συναγάγουν από τα παραπάνω.
- Να διατυπώσουν τους προσωπικούς τους προβληματισμούς, τις προσωπικές τους τοποθετήσεις και ίσως τις δικές τους απόψεις για τη λειτουργία και τη σημασία της τέχνης.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, οι μαθητές μαθαίνουν να παραγάγουν λόγο δικό τους σε ποικίλα επικοινωνιακά πλαίσια και διαφορετικά επίπεδα δυσκολίας, έως ότου κατακτήσουν τη λεγόμενη «τυπική» σκέψη και αντίστοιχα τον πιο περίπλοκο «δοκιμακό» λόγο. Στη συγκεκριμένη διδακτική πρόταση οι στόχοι μπορούν να διατυπωθούν ως εξής:

- Να αναγνωρίζουν τους στόχους, τη δομή, το ύφος και την επιχειρηματολογία σε κείμενα παρουσίασης και κριτικής.
- Να ασκηθούν στη διαδικασία σημειώσεων και σχολιασμού για τη σύνταξη κειμένων παρουσίασης και κριτικής.
- Να ασκηθούν στις διαδικασίες επιλογής ύφους (επιλογής λεξιλογίου, σύνταξης, σχημάτων λόγου κ.ο.κ.) για τη σύνταξη κειμένων παρουσίασης και κριτικής ανάλογα με το επικοινωνιακό πλαίσιο και τους εκάστοτε σκοπούς.
- Να ασκηθούν στην οργάνωση επιχειρηματολογίας: αναζήτηση και διατύπωση επιχειρημάτων.

- Να αποκωδικοποιήσουν μηνύματα, ιδεολογίες, αξίες από διαφορετικά είδη κειμένων, από άλλες πηγές λόγου (βίντεο), από καλλιτεχνικά δημιουργήματα (τραγούδι, εικαστικά έργα).
- Να παράγουν προφορικό λόγο οργανώνοντας και συμμετέχοντας σε ομαδική συζήτηση από την οποία θα προκύψουν συγκεκριμένοι προβληματισμοί και συμπεράσματα.
- Να συνθέτουν και να διατυπώνουν λογικά οργανωμένα επιχειρήματα είτε προφορικά, είτε γραπτά, προσαρμόζοντας και το ύφος στην εκάστοτε επικοινωνιακή περίσταση.
- Να παράγουν πολυτροπικά κείμενα (παρουσίασης–κριτικής).
- Να καταλήξουν στην παραγωγή «δοκιμακού» λόγου καταλήγοντας στη διατύπωση κρίσεων και συμπερασμάτων από την όλη διαδικασία.

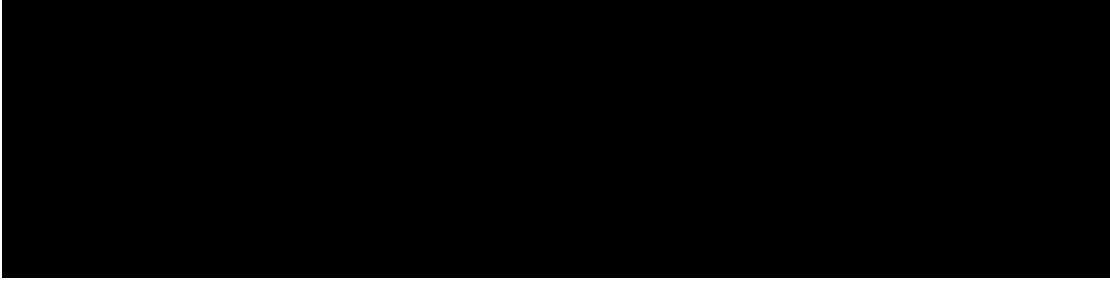
Γραμματισμοί

Όσον αφορά στην παιδαγωγική των γραμματισμών, η παρούσα πρόταση εντάσσεται στα πλαίσια των «πολυγραμματισμών». Η έμφαση δίνεται σε διδασκαλία κειμένων και ειδών λόγου που σχετίζονται με ένα ευρύ φάσμα τεχνολογικών μέσων επικοινωνίας αλλά και προέρχονται από ποικίλες πολιτισμικές πηγές σε παγκόσμιο επίπεδο. «Το νόημα παράγεται πολυτροπικά, οπότε ο γλωσσικός τρόπος είναι μέρος από ένα ευρύτερο πλέγμα οπτικών, ακουστικών και άλλων τρόπων νοήματος όπου η εικόνα, η κίνηση, η μουσική, οι ήχοι γενικότερα έχουν τον ρόλο τους και μάλιστα στα πλαίσια μιας παγκόσμιας πολιτισμικής πολυμορφίας και φυσικά όλων των νέων, κάθε φορά, τεχνολογιών επικοινωνίας» (Αδαλόγλου 2007).

Πιο αναλυτικά μπορούν να περιγραφούν οι παρακάτω στόχοι:

Γλωσσικός–Κλασικός γραμματισμός

Οι μαθητές εξασκούνται στην παραγωγή διαφόρων τύπων κειμένων σε προφορικό και γραπτό λόγο: κείμενα παρουσίασης και κριτικής. Ασκούνται και σε

προσχεδιασμένο προφορικό λόγο (την παρουσίαση των συμπερασμάτων από την εργασία της ομάδας).

Νέοι γραμματισμοί

Επιδιώκεται να ασκηθούν οι μαθητές:

- στην αποκωδικοποίηση μηνυμάτων γραπτού και προφορικού λόγου από ψηφιακές/οπτικοακουστικές πηγές,
- στην αποκωδικοποίηση μηνυμάτων οπτικών –εικόνας– και ακουστικών – ήχου, μουσικής,
- στην παραγωγή νοήματος από την ανάλυση όλων των παραπάνω γλωσσικών και μη μηνυμάτων (πολυτροπικός γραμματισμός),
- στην παραγωγή ψηφιακών πολυτροπικών κειμένων με την αξιοποίηση λογισμικών επεξεργασίας κειμένου και παρουσίασης.

Κριτικός γραμματισμός

- Να διατυπώσουν τους προσωπικούς τους προβληματισμούς, τις προσωπικές τους τοποθετήσεις και ίσως τις δικές τους απόψεις για τη λειτουργία και τη σημασία της τέχνης.

Διδακτικές πρακτικές

- Εξάσκηση στην ενεργητική ακρόαση. (Εξασκούμε να ακούω π.χ. ένα τραγούδι για να αποκωδικοποιήσω και να παραγάγω νοήματα. Μαθαίνω να ακούω τον συνομιλητή μου, για να συνθέσω απόψεις και να καταλήξω σε επιχειρήματα και συμπεράσματα).
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων συνεργασίας μέσα από την ομαδοσυνεργατική δουλειά.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Αφόρμηση για τη σύνταξη του συγκεκριμένου διδακτικού σεναρίου υπήρξε η πεποίθησή μου ότι η τέχνη διαδραματίζει έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην καθημερινή μας ζωή και ιδιαίτερα σε περιόδους μεγάλων ανθρωπιστικών κρίσεων, όπως είναι και η περίοδος που διανύουμε. Αυτό ίσως δεν είναι ιδιαίτερα ξεκάθαρο στη σκέψη μας και στη σκέψη των μαθητών μας. Το συγκεκριμένο σενάριο στοχεύει προς αυτή την κατεύθυνση. Επιπλέον, σημαντικό ρόλο έπαιξε και η ιδιαίτερη αγάπη μου για τη rock μουσική.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο αξιοποιεί: α) τα θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση του σχολικού εγχειριδίου σχετικά με την τέχνη που εντάσσονται στην ενότητα «Παρουσίαση-Κριτική», β) την υποενότητα «Παρουσίαση-Κριτική άλλου έργου τέχνης».

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Ως μέσα πρακτικής γραμματισμού.

- Αποκωδικοποίηση και παραγωγή νοημάτων από ψηφιακές πηγές λόγου.
- Αξιοποίηση ψηφιακού λογισμικού για τη σύνταξη κειμένων παρουσίασης και κριτικής έργου τέχνης. Η χρήση ΤΠΕ δεν αποτελεί αυτοσκοπό αλλά εντάσσεται στις σύγχρονες απαιτήσεις επικοινωνίας, που στην περίπτωσή μας μπορεί να είναι η παρουσίαση ενός τραγουδιού, μιας έκθεσης εικαστικών, ενός ντοκιμαντέρ, των συμπερασμάτων μιας συζήτησης κ.ο.κ.
- Μέσα κοινωνικής δικτύωσης: Facebook ή σε Wiki που έχει δημιουργηθεί για τον σκοπό αυτό.
- Επιλέγονται τα εργαλεία αυτά γιατί διευρύνουν τον χρόνο και τον χώρο της τάξης εκτός σχολείου και σχολικού ωραρίου. Επιπλέον, το Facebook είναι ίσως μια καλή επιλογή, γιατί οι μαθητές είναι ιδιαίτερα εξοικειωμένοι με αυτό και είναι πρόθυμοι να το χρησιμοποιήσουν για μαθησιακούς σκοπούς.

Κείμενα

- [Η Τέχνη στον πόλεμο: Sarajevo \(1992-1995\): video-ανταπόκριση από το πολιορκημένο Sarajevo.](#)
- Magic de Spell, «Διακοπές στο Σαράγιεβο»: [1^η εκτέλεση](#) και [2^η εκτέλεση](#).
- Μάνος Χατζιδάκις, «Ο καθρέφτης και το μαχαίρι» [απόσπασμα].

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α΄ φάση (1^η και 2^η ώρα) (Στο εργαστήριο ή στην αίθουσα διδασκαλίας)

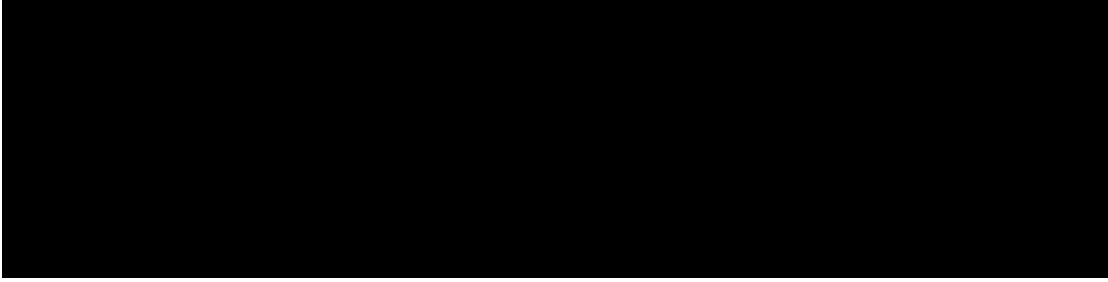
Οι μαθητές απαντούν στις ερωτήσεις του [1^{ου}](#) και [2^{ου} φύλλου εργασίας](#). Ο στόχος είναι μέσα από τις απαντήσεις να προκύψουν προβληματισμοί που θα διατυπωθούν και θα αποτελέσουν θέμα συζήτησης στη Β΄ φάση.

Η διδασκαλία μπορεί να ξεκινήσει με μια σύντομη αναφορά στα γεγονότα του πολέμου στη Βοσνία. Για τον σκοπό αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί το εισαγωγικό κείμενο που συνοδεύει το βίντεο-ανταπόκριση από το Σαράγιεβο, στο [1^ο φύλλο εργασίας](#).

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες των 4-5 ατόμων. Στη συγκεκριμένη περίπτωση κρίνεται σκόπιμο οι ομάδες να είναι σχετικά πολυπληθείς, ώστε να υπάρξει «πολυφωνία», γεγονός που διευκολύνει τη διατύπωση πολλών και διαφορετικών απόψεων που μπορούν να προαγάγουν την τελική συζήτηση και να βοηθήσουν στη διατύπωση προβληματισμών. Οι μαθητές είναι καλό να διαμορφώσουν από μόνοι τις ομάδες τους, εκτός και αν συντρέχουν ιδιαίτεροι λόγοι για διαφορετική κατανομή.

Κάθε ομάδα καταλαμβάνει θέσεις σε έναν υπολογιστή, αν η διδασκαλία γίνεται στο εργαστήριο, ή εργάζεται με ένα laptop, αν η διδασκαλία γίνεται στην αίθουσα.

Μοιράζονται σε κάθε μαθητή το [1^ο](#) και το [2^ο φύλλο εργασίας](#). Ο διδάσκων προβάλλει στον προτζέκτορα πρώτα το βίντεο-ανταπόκριση και έπειτα το τραγούδι (βίντεο από το Youtube). Κάθε ομάδα καλείται να απαντήσει σε μία ερώτηση από το

[1^ο φύλλο εργασίας](#) (για το βίντεο–ανταπόκριση από το Σαράγιεβο) και σε δύο ερωτήσεις από το [2^ο φύλλο εργασίας](#) (για το τραγούδι «Διακοπές στο Σαράγιεβο»).

Οι ερωτήσεις διαμορφώθηκαν για να κατευθύνουν, κατά κάποιο τρόπο, τους μαθητές στην αναζήτησή τους για τη σημασία της τέχνης αλλά και για να τους βοηθήσουν να βγάλουν τα δικά τους συμπεράσματα για τον ρόλο των έργων τέχνης, τα οποία στη συνέχεια θα αποτυπώσουν στα δικά τους κείμενα παρουσίασης έργου τέχνης ή κριτικής.

Σύμφωνα με οδηγία, οι ομάδες καλούνται να συζητήσουν τα θέματα που τους δόθηκαν, να καταγραφούν οι τοποθετήσεις/απόψεις όλων των μελών και τελικά να καταλήξουν στην κοινή απάντηση της ομάδας. Σε αυτή τη φάση ο ρόλος του διδάσκοντα είναι υποστηρικτικός προς τις ομάδες.

Στο τέλος του δίωρου δίνονται στις ομάδες το [3^ο](#) και το [4^ο φύλλο εργασίας](#). Κάθε ομάδα καλείται να συγκεντρώσει υλικό, για να απαντήσει σε ένα θέμα παραγωγής λόγου σε κάθε φύλλο εργασίας.

Μετά την ολοκλήρωση της Α΄ φάσης κάθε ομάδα θα αναρτήσει τις απαντήσεις στα φύλλα εργασίας στο Facebook ή σε Wiki που έχει δημιουργηθεί για τον σκοπό αυτό. Επιλέγονται τα εργαλεία αυτά γιατί διευρύνουν τον χρόνο και τον χώρο της τάξης εκτός σχολείου και σχολικού ωραρίου. Επιπλέον, το Facebook είναι ίσως μια καλή επιλογή, γιατί οι μαθητές είναι ιδιαίτερα εξοικειωμένοι με αυτό και είναι πρόθυμοι να το χρησιμοποιήσουν για μαθησιακούς σκοπούς. Ο διδάσκων και οι μαθητές μπορούν να σχολιάσουν τις αναρτήσεις όλη την εβδομάδα, μέχρι την επόμενη συνάντηση της τάξης.

Β΄ φάση (3^η και 4^η ώρα) (Στο εργαστήριο ή στην αίθουσα διδασκαλίας)

Οι ομάδες απαντούν στο [3^ο](#) και το [4^ο φύλλο εργασίας](#). Παραγωγή πολυτροπικών κειμένων (διάρκεια 50΄). Κάθε ομάδα απαντά σε ένα θέμα κάθε φύλλου εργασίας. Για τη σύνταξη των εργασιών (πολυτροπικών κειμένων) τους οι ομάδες χρησιμοποιούν και το υλικό που έχουν προετοιμάσει κατά τη διάρκεια της εβδομάδας.

Ανακοίνωση συμπερασμάτων των ομάδων (διάρκεια 40'): Κάθε ομάδα παρουσιάζει τα συμπεράσματα των εργασιών της στην ολομέλεια και διατυπώνει τους τελικούς προβληματισμούς στους οποίους κατέληξε σχετικά με τη λειτουργία της τέχνης στον πόλεμο.

Στο τέλος του δώρου ο διδάσκων ανακοινώνει το θέμα για παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου σχετικά με τη σημασία της τέχνης στην καθημερινή μας ζωή. Μπορεί να παραπέμψει τους μαθητές στο κείμενο του Χατζιδάκι και σε άλλα σχετικά κείμενα, ώστε να προετοιμαστούν για την επόμενη συνάντηση.

Μετά την ολοκλήρωση της Β' φάσης κάθε ομάδα θα αναρτήσει τις απαντήσεις στα φύλλα εργασίας στην ομάδα στο Facebook ή στο Wiki. Ο διδάσκων και οι μαθητές μπορούν να σχολιάσουν τις αναρτήσεις όλη την εβδομάδα, μέχρι την επόμενη συνάντηση της τάξης.

Γ' φάση (5^η και 6^η ώρα) (Στο εργαστήριο ή στην αίθουσα διδασκαλίας)

A) Παραγωγή προφορικού λόγου σε προσχεδιασμένη συζήτηση με θέμα «Η σημασία της τέχνης στην καθημερινή μας ζωή». Ο διδάσκων συντονίζει τη συζήτηση. Τα αποτελέσματα καταγράφονται στον πίνακα ή στον υπολογιστή και προβάλλονται με τον προτζέκτορα (διάρκεια 25').

B) Παραγωγή γραπτού λόγου με θέμα «Η σημασία της τέχνης στην καθημερινή μας ζωή». Η κάθε ομάδα συντάσσει το κείμενό της χρησιμοποιώντας το υλικό που έχει συγκεντρωθεί από όλες τις φάσεις της διαδικασίας.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1^ο Φύλλο Εργασίας

Η Τέχνη στον πόλεμο: Sarajevo (1992-1995): video – ανταπόκριση από το πολιορκημένο Sarajevo

<http://www.youtube.com/watch?v=JBQYU9dlH-U>

Η βιαιότητα του πολέμου δεν καθυπόταξε την καλλιτεχνική δημιουργία. Σε όλη τη διάρκεια της πολιορκίας οι άνθρωποι της τέχνης και των γραμμάτων συνέχισαν το δημιουργικό έργο τους. Εμπνευσμένο από την καθημερινή μάχη με τον θάνατο. Το Σαράγιεβο, άλλωστε, αποτελούσε πάντοτε το σταυροδρόμι της συνύπαρξης διαφορετικών πολιτισμών και θρησκειών. Γι' αυτό το αποκαλούσαν "Ιερουσαλήμ των Βαλκανίων".

Ντοκουμαντέρ διάρκειας 13':24" για την πολιορκία του Σαράγιεβο (μπορείτε να το δείτε στην ιστοσελίδα www.dinopoulos.gr. Αναζητείστε το στο menu: Video Gallery και στο sub-menu: Long Documentary Videos.)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποια ανάγκη νομίζετε ότι οδήγησε καλλιτέχνες να δημιουργήσουν και να εκθέσουν τα έργα τους, ενώ στο πολιορκημένο Σαράγιεβο μαίνονταν για τρίτη συνεχή χρονιά σφοδρός πόλεμος και επικρατούσε η απόλυτη πείνα και ο θάνατος;
2. Ποια ανάγκη νομίζετε ότι οδήγησε τους κατοίκους του πολιορκημένου Σαράγιεβο να παρακολουθήσουν αυτή την έκθεση;
3. Να παρατηρήσετε τα έργα που παρουσιάζονται στο απόσπασμα του video. Ποιο νομίζετε ότι είναι το χαρακτηριστικό που τα διακρίνει;
4. Νομίζετε ότι τα έργα αυτά θα μπορούσαν να προβληθούν σε μια ανάλογη έκθεση και σήμερα; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.
5. Για ποιους λόγους θα είχε ίσως σημασία τα έργα αυτά να προβληθούν σε μια ανάλογη έκθεση και σήμερα;

Οδηγία: να απαντήσετε στην ερώτηση που δόθηκε στην ομάδα σας αφού πρώτα συζητήσετε μεταξύ σας το θέμα και καταγράψετε τις απόψεις/τοποθετήσεις κάθε μέλους.

2^ο Φύλλο Εργασίας

Διακοπες στο Σαραγιεβο. – Magic de Spell

<http://www.youtube.com/watch?v=YhIVlyY4SWk> (1^η εκτέλεση)

<http://www.youtube.com/watch?v=gdJzXPXLQ10> (2^η εκτέλεση)

Βαδίζω με μάτια κλειστά
Τα βαστώ σφαιλιστά κι ονειρεύομαι
Μη μ' αγγίζεις - μη με ξυπνάς
Την αλήθεια σας πια δεν τη δέχομαι.

Δεν ανοίγω τα μάτια μου καν
Διασχίζω τον κόσμο και φλέγομαι
Αν μ' αγαπάς, μη μιλάς
Άλλα ψέματα δεν τα ανέχομαι.

ΦΩΝΑΞΕ, η ζωή μας χάνεται, πάει
ΔΙΑΛΥΣΕ τη σκόνη που σκεπάζει το φως
Ο ΘΑΝΑΤΟΣ διακοπές στο Sarajevo πάει
ΞΥΠΝΗΣΕ στις ειδήσεις τα βλέπεις και τρως

Απόψε τα βλέπω διπλά

Ήλιος λάμπει κι ας είναι μεσάνυχτα
Δυο τσιγάρα πολύ δυνατά
Κι εκτοξεύομαι μες στο διάστημα
Μια οθόνη που δείχνει "μηδέν"
Εποχές που δε γίνονται θαύματα
Ένα στόμα φωνάζει πως δεν
θα με πείσεις με χίλια τεχνάσματα

ΦΩΝΑΞΕ, η ζωή μας χάνεται, πάει
ΔΙΑΛΥΣΕ τη σκόνη που σκεπάζει το φως
Ο ΘΑΝΑΤΟΣ διακοπές στο Sarajevo πάει
ΞΥΠΝΗΣΕ στις ειδήσεις τα βλέπεις και τρως

Μια σκισμένη φωτογραφία, γεμάτη μ' αναμνήσεις
Θάνατος να γίνεται ό,τι τόλμησες να αγγίξεις

Να 'σβηνε ο ήλιος και ο παράδεισος να 'ναι κλειστός
Μόνο στη κόλαση απόψε τρεμοσβήνει ένα φως
Βλέπω αγγέλους-διαβόλους να χορεύουν μαζί
Και η γυναίκα που αγαπώ να είναι δίπλα μου νεκρή
Βάζω φτερά στους ώμους, πετάω ψηλά
Την αλήθεια σας σκοτώνω και έτσι φεύγω μακριά

ΦΩΝΑΞΕ, η ζωή μας χάνεται, πάει
ΔΙΑΛΥΣΕ τη σκόνη που σκεπάζει το φως
Ο ΘΑΝΑΤΟΣ διακοπές στο Sarajevo πάει
ΞΥΠΝΗΣΕ στις ειδήσεις τα βλέπεις και τρως

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Λαμβάνοντας υπόψη ότι το τραγούδι αυτό γράφτηκε και κυκλοφόρησε κατά τη διάρκεια της πολιορκίας του Σαράγιεβο (1992–1995), να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Το τραγούδι αυτό θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι κυρίως καταγγελτικό. Καταγγέλλει τη στάση της διεθνούς κοινότητας αλλά και των απλών πολιτών απέναντι στα εγκλήματα που διαπράττονταν στο Σαράγιεβο. Ποια σχετικά θέματα διακρίνετε στους στίχους;
2. Με ποιες εικόνες εκφράζεται η άρνηση του στιχουργού να δεχτεί την στάση της διεθνούς κοινότητας και των ΜΜΕ απέναντι στα εγκλήματα που διαπράττονταν στο Σαράγιεβο;
3. Ο στιχουργός φαίνεται να παρακολουθεί από την τηλεόραση τα όσα συμβαίνουν στο Σαράγιεβο. Τι φαίνεται να τον κινητοποίησε για να γράψει αυτό το τραγούδι;
4. «*Διασχίζω τον κόσμο και φλέγομαι*»: τι δηλώνει η μαρτυρία του νεαρού τηλεθεατή-στιχουργού;
5. «*Ηλιος λάμπει κι ας είναι μεσάνυχτα*»: Πώς καταλαβαίνετε αυτό τον στίχο στα συμφραζόμενα του τραγουδιού;
6. Φαίνεται πως ο στιχουργός, σοκαρισμένος από αυτά που βλέπει στην τηλεόραση, προσπαθεί να βάλει σε μια τάξη τα συναισθήματα που τον κατακλύζουν: ποια είναι η πορεία που ακολουθεί γράφοντας αυτούς τους στίχους;
7. «*Μια σκισμένη φωτογραφία ... και έτσι φεύγω μακριά*»: Αυτό το κουπλέ προστέθηκε κάποια χρόνια αργότερα από την πρώτη εκτέλεση του

τραγουδιού. Ίσως ήταν η ανάγκη να εκφραστούν κάποια γενικότερα συμπεράσματα από την τραγωδία του Σαράγιεβο που είχε συγκλονίσει τα παιδιά της μπάντας. Ποια θα μπορούσαν να είναι αυτά τα συμπεράσματα διαβάζοντας τους συγκεκριμένους στίχους από αυτή την οπτική;

8. Να σχολιάσετε τον τίτλο του τραγουδιού.
9. Να σχολιάσετε τον τίτλο του τραγουδιού λαμβάνοντας υπόψη την ‘κουλτούρα’ του ‘life style’ που προέβαλλε η ελληνική κοινωνία την εποχή εκείνη συμπεριλαμβανομένης και της mainstream νεολαίας.
10. Πώς θα ζωγράφιζες τον τίτλο του τραγουδιού;

Οδηγία: να απαντήσετε στις 2 ερωτήσεις που δόθηκαν στην ομάδα σας, αφού πρώτα συζητήσετε μεταξύ σας το θέμα και καταγράψετε τις απόψεις/τοποθετήσεις κάθε μέλους.

3^ο Φύλλο Εργασίας

[Η Τέχνη στον πόλεμο: Sarajevo \(1992-1995\): video-ανταπόκριση από το πολιορκημένο Sarajevo](#)

<http://www.youtube.com/watch?v=JBQYU9dlH-U>

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

1. Ας υποθέσουμε ότι εσύ ήσουν τότε ο ανταποκριτής και επρόκειτο να παρουσιάσεις αυτή την έκθεση βιντεοσκοπημένη στη χώρα σου. Να γράψεις το δικό σου κείμενο (βίντεο), με το οποίο θα προλόγιζες την έκθεση στο βίντεο/ντοκιμαντέρ.
2. Ας υποθέσουμε ότι επαναλαμβάνεται αυτή η έκθεση σήμερα, στην Ελλάδα. Να συντάξεις ένα κείμενο παρουσίασης-κριτικής που θα συμπεριληφθεί στο ενημερωτικό φυλλάδιο που θα δημιουργήσεις και στη συνέντευξη Τύπου για την παρουσίαση της έκθεσης.

4^ο Φύλλο Εργασίας

Διακοπες στο Σαραγιεβο. – Magic de Spell

<http://www.youtube.com/watch?v=YhIVlyY4SWk> (1^η εκτέλεση)

<http://www.youtube.com/watch?v=gdJzXPXLQ10> (2^η εκτέλεση)

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

1. *«Η Τέχνη μπορεί να ξεπηδάει από ένα γεγονός θνητό. Αλλά με το σχηματισμό της σε έργο αυθύπαρκτο και ολοκληρωμένο ξεπερνάει το γεγονός, το εξαφανίζει, διαπερνάει τον χρόνο και μετατοπίζεται αέναα και αδιάκοπα σε μελλοντικούς καιρούς αλλάζοντας κάθε φορά φυσιογνωμία και ενδύματα. Έτσι που να παρουσιάζεται συνεχώς περίεργα σύγχρονα, απαντώντας ακούραστα στα καινούργια προβλήματα του κάθε χρόνου.»*

Μάνος Χατζιδάκις «Ο καθρέφτης και το μαχαίρι»

- Νομίζετε ότι αυτές οι διαπιστώσεις του Μάνου Χατζιδάκι μπορούν να ισχύουν για το τραγούδι των Magic De Spell;
2. Αυτό το τραγούδι θεωρείται από τα καλύτερα και από τα πιο σημαντικά στην ιστορία του ελληνικού rock. Να σχολιάσετε αυτή την άποψη των «κριτικών» γράφοντας τη δική σας παρουσίαση–κριτική για το τραγούδι.
 3. Το τραγούδι αυτό κυκλοφόρησε το 1993. Ας υποθέσουμε ότι το συγκρότημα και η δισκογραφική εταιρεία επιμελούνται μια τιμητική επανέκδοση του τραγουδιού για την 20^η επέτειο: Να γράψεις ένα κείμενο παρουσίασης–κριτικής του τραγουδιού που θα απευθύνεται στο σημερινό νεανικό κοινό για την προώθηση της επανακυκλοφορίας του δίσκου (cd).

Z. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο μπορεί να αποτελέσει αφορμή για τη σύνταξη ή εφαρμογή ανάλογων σεναρίων με θέμα την Τέχνη στον πόλεμο ή ακόμα τον πόλεμο στην Τέχνη και ο διδάσκων μπορεί να επιλέξει και να αξιοποιήσει ανάλογο υλικό, όπως τραγούδια, πίνακες ζωγραφικής, ταινίες κ.ο.κ.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Μια δυσκολία μπορεί να προκύψει στις προτεινόμενες δραστηριότητες σχετικά με το τραγούδι, εάν ο διδάσκων δεν είναι καθόλου εξοικειωμένος με τη rock μουσική/σκηνή στην Ελλάδα. Μια λύση θα ήταν ίσως να αντικαταστήσει το τραγούδι αυτό με κάποιο άλλο –άρα, και τις σχετικές ερωτήσεις και δραστηριότητες. Βέβαια, επειδή το συγκεκριμένο τραγούδι επιλέχτηκε ακριβώς γιατί αναφέρεται συγκεκριμένα στον πόλεμο στο Σαράγιεβο, δεν γνωρίζω εάν υπάρχει κάποιο αντίστοιχο τραγούδι άλλου μουσικού ιδιώματος.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αδαλόγλου, Κ. 2007. *Η γραπτή έκφραση των μαθητών. Προτάσεις για την αξιολόγηση και τη βελτίωσή της*. Κέδρος.

Μέγα, Γ. 2011. Η αξιοποίηση της αισθητικής εμπειρίας στην Εκπαίδευση. Στο *Βασικό Επιμορφωτικό Υλικό, Τόμος Α΄, Γενικό Μέρος, Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης*. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.